Več kot sto besedil o Kočevski na enem mestu

Kočevska knjiga *Dežela je dobila svojo mestno knjigo V njej so zbrana dela več kot stotih avtorjev*

Kočevska, dolgo časa zamolčana in malo znana deželica, je dobila svojo mestno knjigo. Ta je 17. v istoimenski zbirki, ki jo od leta 1993 pripravlja Slovenska matica, založba, ki je najstarejše delujoče slovensko kulturno in znanstveno društvo in druga najstarejša slovenska založba.

SIMONA FAJFAR

»Knjigo je mogoče razdeliti na več tematskih sklopov,« pravi Mihael Petrovič ml. FOTO SIMONA FAJFAR

Koncept zbirke *Mestne knjige* si je leta 1993 zamislil Drago Jančar in prva je izšla leto dni kasneje z naslovom *Ljubljanska knjiga*. V začetku so predstavljali raznoliko literarno bogastvo večjih mest, Maribora, Trsta, Celja, Celovca, Ptuja, Novega mesta ... Zdaj pa je vse pomembnejše, kar je bilo napisanega o Kočevju, Kočevski, Kočevarjih in Kočevcih, zbral urednik knjige Mihael Petrovič ml., ljubiteljski zgodovinar in eden največjih poznavalcev Kočevske.

»Delo združuje umetnostna besedila, pričevanja ter zgodovinske, spominske in druge zapise o Kočevju in širšem kočevskem območju, ki s svojstveno preteklostjo in usodo kraja na prepihu zgodovine v prenekaterem pogledu za marsikoga še vedno predstavljata skrivnostno, neznano in zamolčano pokrajino 'tam nekje na robu Slovenije', kjer si 'podajata roko volk in medved',« je ob predstavitvi dejala Zarika Snoj Verbovšek z založbe.

Zgodbe dve jezikovnih skupin

Knjiga zajema čez sto zelo različnih besedil, od leposlovja do spominov in pričevanj, tudi recepte, opremljena je z več kot 30 likovnimi deli. Posebno bogastvo pa predstavlja dejstvo, da je na Kočevskem obstajal nemški jezikovni otok, ki se je obdržal vse do druge svetovne vojne, tako da so v knjigi zajete zgodbe dveh jezikovnih skupin v njuni medsebojni povezanosti in različnosti. »Območje je usodno zaznamovalo obdobje med drugo svetovno vojno in po njej, poseben pomen pa je imelo tudi v času osamosvajanja Slovenije,« je dejala Zarika Snoj Verbovšek.

Poleg slovenskih besedil so v knjigi prevodi nemških, čeških, hrvaških in srbskih ustvarjalcev, ki so pisali o Kočevski in njenih posebnostih. »Več besedil je bilo v slovenščino ob tej priložnosti prevedenih prvič, nekatera izvirajo iz doslej še neobjavljenih virov,« poudarja Mihael Petrovič ml. Tako poleg precej znanega zapisa Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je opisal Kočevarje v *Slavi Vojvodine Kranjske*, prvič izvemo, kaj je o kočevarski košari zapisal Jaroslav Hašek, kaj je o Kočevarjih menil Miroslav Krleža, pa Franc Saleški Finžgar, kako so s Kočevsko povezani brata Grimm, Edvard Kocbek, Zofka Kveder ...

Nastalo je najzajetnejše delo v zbirki *Mestne knjige*, ima kar 628 strani. »Knjigo je mogoče razdeliti na več tematskih sklopov,« pravi urednik. Prvi in najobsežnejši pripoveduje o nemškem jezikovnem otoku, kjer so več kot 600 let govorili dialekt, ki ga danes govori le še nekaj ljudi, starih več kot 50 let, in je po Unescovi oznaki »kritično izumirajoč«.

Kočevska knjiga

uredil Mihael Petrovič ml.
Slovenska matica, 2025

Brez vrednostnih sodb

Drugi sklop je namenjen grofom Celjskim in Fridrihštajnu, hribu nad Kočevjem, o katerem je pisala tudi naša prva pisateljica Josipina Turnograjska. Prav tako pa je o eni najpomembnejših ljubezenskih zgodb v Sloveniji, zgodbi o Veroniki in Frideriku Celjskem – par je nekaj časa preživel na Fridrihštajnu – pisal neznani avtor.

Tema tretjega vsebinskega sklopa so turški vpadi. Že leta 1469, ko so Turki vpadli prvič, je bilo Kočevje požgano do tal. »Stotridesetletno zgodovino turških vpadov je opisovalo več avtorjev,« pravi urednik, ki je v ta sklop vključil tudi krošnjarski patent, gospodarsko dovoljenje nemškega cesarja Friderika III., po katerem so smeli Kočevarji in Ribničani prodajati določene izdelke po vsem cesarstvu. S tem so vladarji – patent je bil skozi zgodovino podaljševan – ljudem v teh krajih omogočali preživeti.

Prav tako je na Kočevskem pustil pečat čas reformacije in puntarstva. Največji kmečki punt se je začel na Kočevskem, od takrat oziroma iz leta 1515 pa izvira tudi prvi letak v slovenščini, na katerem so bile zapisane besede »stara pravda« ter »leukhup leukhup leukhup woga gmaina«. Sledi sklop besedil, povezanih s pomladjo narodov, nato teksti, ki postavljajo Kočevsko v središče partizanskega gibanja. »Mesto Kočevje je bilo med drugo svetovno vojno bombardirano 22-krat in je bilo eno najbolj porušenih mest v Sloveniji,« pravi urednik o času, ki je dodobra spremenilo kočevsko krajino, saj so med drugim Italijani med roško ofenzivo požgali večino vasi na takrat izpraznjenem območju Kočevske.

Sledi povojna zgodovina z uničevanjem sakralnih objektov, ko je od 125 cerkva na Kočevskem ostalo le 25 cerkva, od okoli 400 znamenj pa samo desetina, in časom povojnih pobojev. Pomembna sta še sprava in osamosvojitev, medtem ko zadnji sklop vsebuje dela sodobnih ustvarjalcev, ki imajo skupno točko v različnosti.

»V knjigi ni vrednostnih sodb,« poudarja Mihael Petrovič ml. in dodaja, da je kljub obsežnosti knjige še vrsta besedil, ki bi bila vredna objave. Vsekakor pa imajo raziskovalci zgodovine Kočevske že zdaj s *Kočevsko knjigo* na razpolago bogat nabor raznolikih del, med katerimi številna doslej niso bila znana ali še niso bila prevedena v slovenščino – odlična osnova za nadaljnje raziskovanje.

Nedeljska povorka Kočevaric Karla Mediza FOTO IZ KNJIGE

ma prašičjo

d leta 2007
ej, katerega
s sedmimi
so pojasnje-
e umetniške
rlheinz Essl,
08 v Neaplju
prijatelj, zbi-
a. Nitscheva
newyorške-
ımetnosti in
ıuzeja, lon-
v pariškem
ru ter števil-
ških muzejih

akespeara,

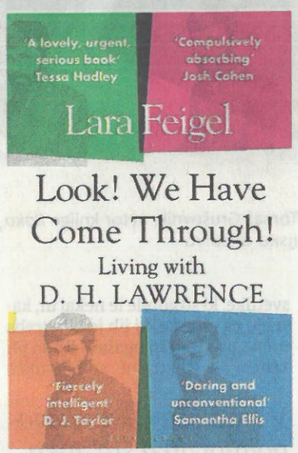
Biografija D. H. Lawrencea *Neverjetno je, da je življenje skoraj že pozabljenega pisatelja lahko danes spet tako aktualno*

Spomladi leta 2020, ravno ko se je začela pandemija, se je pisateljica Lara Feigel z majhnima sinovoma in velikanskim kupom knjig D. H. Lawrencea umaknila iz Londona v kočo v Oxfordshiru. Začela je nastajati prav posebna biografija o tem angleškem pisatelju, v katero je pomešala tudi koščke svojega življenja. A ne preveč. Takrat je bila že ločena in z nekdanjim možem nista imela najboljšega odnosa, a bila je tudi na novo zaljubljena.

IRENA ŠTAUDOHAR

Lara Feigel
Look! We Have Come Through!

Bloomsbury Publishing, 2022

Mislim, da je brez senzualnosti težko pisati ali brati o Lawrenceu. Ne vem, zakaj preberem vsako novo biografijo o tem pisatelju. Morda zato, ker nihče ne zna tako dobro pisati o ljubezni, spolnosti in naravi skupaj. Ker nihče ne zna tako dobro kot on opisovati pokrajine, da se zdi, kot da jo pred nami v živo slika z mokrim zelenim čopičem. Včasih, ko se spet lotim kakšnega njegovega romana, nekaj časa traja, da padem vanj, a kmalu začnem plavati. Lawrence je mistični realist, realistični mistik.

Spomnim se, kako v nekem romanu opisuje, da se mu zdi najčistejša misel na svetu ta, da si predstavlja svet brez ljudi – neprekinjen zelen travnik in zajca, ki sedi v daljavi.

Morda so mi biografije o njem všeč tudi zaradi njegovega življenja, saj je bil človek, ki se je vseskozi prepiral s svetom, ki se ni nikogar bal in pred nikomer ni pokleknil. Njegove knjige so zaradi nespodobnih prizorov gorele na grmadah in še trideset let po njegovi smrti so na sodnem procesu hoteli prepovedati roman *Ljubimec lady Chatterley*, ki ga je ponovno izdala založba Penguin. Na koncu je literatura zmagala. Le v nekaj tednih so roman razprodali v več kot milijonski nakladi.

Bil je obseden pisatelj, napisal je enajst romanov, devet zbirk kratkih zgodb in novel, več kot tisoč strani poezije, osem dram in nešteto esejev. Na dan je napisal več kot dvajset strani. Velikokrat se je zgodilo, da je roman, ko ga je končal in z njim ni bil zadovoljen, začel pisati od začetka, ni ga popravljal, vse je napisal znova. Kaj ga je navdihovalo? V neki pesmi je zapisal: »Ne jaz, ne jaz, ampak veter, ki piha skozi mene.«

Kje je nezavedno?

Lara Feigel knjigo začne s telesom, z zgodbo o tem, kako je Lawrence verjel, da se nezavedno skriva v trebuhu, v popku. Želel si je, da bi bile njegove knjige, tako kot pesem ptic, napisane iz trebuha in krvi. Vedno je verjel v telo, v kri, v meso ... Vse to, je zapisal, je modrejše od razuma. »V mislih se vedno lahko zmotimo.« Želel je, da telesa vibrirajo in odgovarjajo vibracijam narave. V sodobnem svetu, je bil že takrat prepričan, živimo le v glavi in smo le napol živi, saj smo povsem pozabili na telo. Connie *V ljubimcu lady Chatterley* tako rada položi glavo na trebuh svojega gozdarja.

Trebuh je stroj, ki uničuje snov in jo pretaplja v energijo, vse povleče v svoj vrtinec, tako kot Lawrence, Whitman ali Nietzsche storijo v svojem pisanju. Njegovo nezavedno, piše Lara Feigel, je glasno in lačno, njegovi junaki imajo fizični apetit po življenju in strasti.

Morda je bil Lawrence tako obseden s telesom, premišljuje avtorica knjige, ker je kar nekaj časa trajalo, preden se je prelevil v seksualno bitje, saj je bil kot otrok in najstnik, ta rudarjev sin, velikokrat bolan in je zaradi pljučnic in bronhitisa več mesecev preležal v postelji. Tudi kasneje je zbolel in preležal vsako zimo, spomladi pa kot kakšen Lazar vstal od mrtvih in oživel. A ko je odkril svoje telo, ga nič več ni moglo ustaviti. Tako kot nič ni moglo ustaviti njegovih junakinj, ki jih je zdaj opisoval čisto drugače in ki so si vse želele biti svobodne.

Usodna ženska

Ženske užitke je opisoval bolj natančno od moških. Za to je bila kriva njegova žena Frieda, ki jo je spoznal kmalu po materini smrti. Imel je načrt, da bo odpotoval poučevat angleščino v Nemčijo, zato se je nekoč oglasil pri prevajalcu in profesorju Ernestu Weekleyju, da bi ga prosil za priporočilo. Ko je prišel, je profesor ravno delal v kabinetu, in začel se je pogovarjati z njegovo ženo Friedo, ki je bila mati treh otrok. Frieda je bila nemška aristokratka, posebna, zapeljiva, in takoj se je zaljubil. Zapustila je moža in otroke, Lawrence je njenemu možu kar namesto nje napisal poslovilno pismo, in začela sta novo življenje. Huxley je zapisal, da Frieda zanj ni bila oseba, ampak hrana, vitalni organ njegovega telesa.

Njegovi romani nikoli več niso bili isti. Frieda mu je veliko pripovedovala tudi o psihoanalizi in nezavednem, saj je bila nekoč ljubica Freudovega učenca Otta Grossa, ki je bil sicer precej neuravnovešen in ljubitelj kokaina, zato ga je veliki oče psihoanalize kmalu zabrisal iz svojega krožka.

Pisanje o spolnosti je bilo nekaj nevarnega, nekaj, kar je v skladu z globokimi silami narave, ki so jih v deželi, v kateri se je rodila industrijska revolucija, od nekdaj hoteli zatreti in uničiti.

In spolnost je postala njegovo orožje. Ko je pisal o erotiki med moškim in žensko, pa tudi med moškim in moškim, se je zdelo, kot da v rokah drži bombo brez zatiča, ki jo bo zalučal v javnost. Pisanje o spolnosti je bilo nekaj nevarnega, nekaj, kar je v skladu z globokimi silami narave, ki so jih v deželi, v kateri se je rodila industrijska revolucija, od nekdaj hoteli zatreti in uničiti. Lawrence je verjel, da pisatelji vplivajo na bralce; a ne tako, da bi jih spremenili, temveč tako, da postanejo še bolj oni sami.

Nomada

Lawrence je preziral moralistično Anglijo, ki jo je zapustil kmalu po tistem, ko so začeli uničevati njegov »pohujšljivi« roman *Mavrica*. In potem sta s Friedo živela na različnih koncih sveta, od puščave v Novi Mehiki in Italije do Avstralije. To so bili še časi, ko so se aristokrati in bogataši zaljubljali v umetnike, ko je bilo oboževanje kulture statusni simbol. Zakonca Lawrence sta živela v njihovih hišah in vilah, ves čas sta se selila in bila sta skorajda brez lastnine. V romanu *Zaljubljene ženske* si zaljubljena Ursula in njen Birkin, ko se preselita skupaj, kupita nov stol, a ga potem takoj podarita naprej. Stol je bil prispodoba za domače življenje, za dom, onadva pa sta se raje poročila in se odpravila po svetu. Njun zakon ni bil idealen, Frieda je imela veliko ljubimcev, on je zapeljeval aristokratke, Frieda ga je obtožila, da je homoseksualec ... Veliko sta se prepirala, metala lonce in krožnike drug v drugega. Lawrence se je tako ali tako zelo rad prepiral – s svojo ženo, prijatelji, znanci, filozofi. In tudi Frieda je imela silen temperament.

Lawrence je bil tisti, ki je kuhal, šival. Vse je znal. Stesati mizo ali stol, pomolsti kravo. Huxley piše, da pisatelju nikoli ni bilo dolgčas in ni bil nikoli dolgočasen. »Popolnoma se je lahko vživel v to, kar je trenutno počel, in nobene naloge ni imel za preveč skromno, da se je ne bi lotil, niti za tako nepomembno, da se ne bi splačalo, da bi jo dobro opravil.« Poznal je tudi imena vseh ptic in rastlin. Narava je bila nekaj, kar je opazoval in opisoval, kot telo ženske. »Gozd je resničen. In nebo. Samo ljudje niso resnični.« Vedno znova so ga presunili jezera in lepi razgledi, ki jih je videl kot oblike razširjene zavesti in so zanj predstavljali nekaj izgubljenega.

Lara Feigel je odlična biografinja. Njena knjiga *Free Woman* je na primer izjemna zgodba o Doris Lessing. In tudi v tej knjigi njeno življenje pomeša s svojim, kajti ko bere *Zlato beležnico*, se začne na novo spraševati o tem, kaj pomeni biti ženska, mama, ljubica, romanopiska.

To, kar jo vedno znova navdušuje pri Lessingovi, je podobno kot to, kar jo je navduševalo pri Lawrenceu in njegovih junakih – želja po svobodi.

Anaïs Nin je leta 1932 o Lawrenceu napisala, da ji je všeč njegova intuitivna inteligenca, to, da verjame, da je življenje nastajanje, splet stanj, skozi katera gremo. »Ljudem spodleti, ker želijo ostati v nekem stanju, ker je varno. To je neke vrste smrt.« Njegovo pisanje je v njej prebudilo zavest o neprekinjenosti in nujnosti popolne živosti. »Življenje je za Lawrencea njegova os, svetloba, gravitacija in elektromagnetizem njegovega sveta.« Lawrence je pisatelj za zaljubljene v življenje.

Knjižni kalejdoskop

Festival Sanje
Letos slogan Preseganje zla

Danes se v Katarini nad Ljubljano začenja festival Sanje, nato se seli na Kras. Festival nadaljuje rdečo nit srečanja v Starem gradu *(Pharos symposium)* – od teme nasprotno od zla k izzivu preseganje zla. Kot so zapisali organizatorji, dogajanje v svetu zahteva tehten in pogumen umetniški izraz ter premislek o temeljih življenja, razuma in etike. V času, ko obče nasilje postaja nezaslišano, se ta vprašanja zastavljajo z neizprosno nujnostjo. »Prebujamo neustrašni um in srčnost, kakršna je premoglo partizansko osvobodilno gibanje, ki je vzniknilo iz upora zoper skrajno nasilje,« so še zapisali. Sicer pa je v zbirki *Iskra* pravkar izšla knjiga Petra Kovačiča Peršina *Zaton demokracije*, avtor bo sodeloval na festivalskih simpozijih. Istočasno je izšla pesniška knjiga *Ob reki mmmm* pesnice in glasbenice Nike Prusnik, ki se bo na festivalu prav tako predstavila.

Srečanje Dobrodošli doma
Predstavitev izkušenj iz tujine

Pri Beletrini vabijo v četrtek, 19. junija, v Goriško knjižnico Franceta Bevka v Novi Gorici na poseben dogodek v okviru srečanja Dobrodošli doma 2025, ki povezuje Slovence iz zamejstva, sveta in domovine. Svoje bogate izkušnje življenja v tujini oziroma vračanja v rodno Slovenijo bodo delili Barbara Vuga, o letih življenja in dela v Mehiki ter vrnitvi na Most na Soči, Dona Habjan, z izkušnjami iz Barcelone, Madrida, Dunaja in Berlina, Kazimir Ogrizek, s pogledom na številne obiske Londona in Pariza ter razlogi za selitev v Berlin, in dr. Marijanca Ajša Vižintin z Inštituta za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, s strokovno refleksijo o slovenskih migracijah nekoč in danes. Pogovor bo vodil odgovorni urednik AirBeletrine Andraž Gombač.

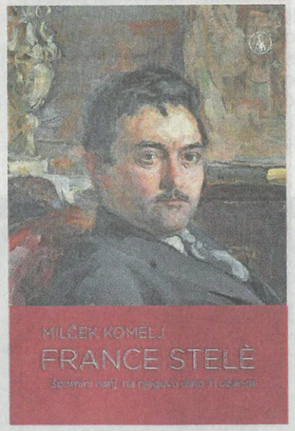
Nova knjiga Noaha Charneyja
Dogodivščine v najboljši deželi na svetu

Ameriški profesor, pisatelj, televizijski in radijski voditelj ter avtor nagrajenih podkastov Noah Charney je po različnih literarnih delih, vključno z uspešnico *Tat umetnin*, nedavno napisal novo knjigo z naslovom *Slovenoljub* in podnaslovom *Kulturne dogodivščine v najboljši deželi na svetu*. Avtor, rojen v New Havnu v Connecticutu, ki se je po bivanju v več evropskih mestih z družino ustalil v Kamniku, v *Slovenoljubu* iskrivo in iskreno v svojem duhovitem slogu predstavlja kulturno tradicijo »najboljše dežele na svetu«. Številne slovenske šege in navade je osebno izkusil in se v svojo posvojeno domovino še bolj zatreskal. »Zaljubite se v Slovenijo tudi vi in jo skozi Noahove oči spoznajte še globlje. Najbolj navdušeni prebivalec Slovenije je za mnoge domače in tuje bralce, ki jih je že osvojil z veliko uspešnico *Slovenologija*, pripravil novo knjižno poslastico,« so knjigo med bralce pospremili v založbi.

Ob obletnici smrti
Spomini na pionirja slovenske umetnostne zgodovine

Slovenska matica vabi na predstavitev Milčka Komelja *France Stelè: spomini nanj, na njegovo delo in učence*, ki bo v petek, 20. junija, v dvorani SAZU. Komelj je imel s Steletom le nekaj redkih osebnih stikov, je pa v kulturnem družinskem okolju z njegovim delom rasel od otroštva in v življenju spoznal vrsto Steletovih učencev; tako spominsko predstavlja tudi njihov naklonjeni odnos do karizmatičnega učitelja ter dediščino Steletovega dela v poznejših raziskovalnih generacijah. Slikovito in kongenialno Komeljevo obujanje spominov v pisateljskem zanosu prikazuje izjemen zgodovinski pomen tega velikega svetovno razgledanega domoljuba, ki je odkril svoje poslanstvo v navdušenem odkrivanju slovenske likovne ustvarjalnosti, s katerim je zavestno potrjeval tudi našo kulturno identiteto. Skozi piščevo spominsko recepcijo Steletovega delovanja se pred bralcem izrišejo Steletov značaj, pogledi na umetnost in življenje in njegova vsestranska kulturna dejavnost, ki daleč presega samo strokovni pomen. Iz knjige plastično izstopi Steletova izjemna, v duha zazrta, a hkrati zemeljsko konkretna človeška in ustvarjalna podoba, razvidna pa sta tudi prelomen zgodovinski čas in Steletov položaj v njem. Ob izidu knjige,

ki je izšla v zbirki *Spomini in srečanja,* bosta o pionirju slovenske umetnostne zgodovine spregovorila avtor in urednica Mija Oter Gorenčič, z njima se bo pogovarjala tajnica urednica Slovenske matice Ignacija Fridl Jarc.